

Zpráva o výsledku šetření ve věci podnětu Ing. Pa. Mu.

A - Obsah podnětu

Ing. Pa. Mu. se na veřejného ochránce práv obrátil se žádostí o prošetření postupu orgánu sociálně-právní ochrany dětí odboru sociálních věcí Úřadu městské části Brno-sever (dále jen „OSPOD“) v souvislosti s řízením ve věci péče o jeho nezl. syna Mi. K. (nar. . 2001). Úřad městské části Brno-sever je opatrovníkem nezl. Mi. a K. v soudním řízení o úpravu styku s otcem. Stěžovatel ve svém podnětu poukazuje na nečinnost OSPOD ve věci jeho žádosti o pomoc při zajištění kontaktu se synem. Stěžovatel uvedl, že dne 5. 11. 2007, kdy byl předvolán k osobnímu jednání na OSPOD, nebyla věc řešena k jeho spokojenosti a o jednání nebyl vyhotoven úřední záznam. Následně se stěžovatel na OSPOD obrátil dne 12. 12. 2007 písemně se žádostí o pomoc při zajištění kontaktu s nezletilým synem, v níž mimo jiné žádal o písemné vyrozumění. Poukazuje však na skutečnost, že OSPOD ve věci neučinil požadované kroky, ani stěžovatele přes jeho opakovanou žádost nikterak písemně nevyrozuměl. Věc byla ze strany OSPOD řešena pouze telefonicky. Dále OSPOD ve věci nic nečinil.

B - Skutková zjištění

Podle ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejném ochránci práv“), jsem ve věci zahájil šetření. V rámci šetření jsem si prostřednictvím tajemníka Úřadu městské části Brno-sever vyžádal dne 29. 9. 2008 postoupení kompletní spisové dokumentace Om k prostudování a vyjádření k výkonu sociálně-právní ochrany nezl. Mi. a K., zejména pak k obsahu stížnosti Ing. Pa. Mu. Na základě těchto kroků jsem dospěl k následujícím skutkovým zjištěním.

OSPOD vede nezl. Mi. a K. v evidenci od 30. 1. 2002, a to v souvislosti s návrhem matky na výkon rodičovské zodpovědnosti. S ohledem na to, že řízení bylo následně vedeno v Rakousku a OSPOD tak nebyl ve věci ustanoven opatrovníkem a žádný z rodičů se na OSPOD ve věci nezl. Mi. a K. neobracel, do roku 2007 nejsou ve spise obsaženy žádné další informace. V září 2007 došlo k ustanovení OSPOD opatrovníkem nezletilého v souvislosti se zahájením řízení o úpravu styku otce s nezletilým na návrh otce. V odůvodnění svého návrhu soudu otec mimo jiné uvedl, že je mu ze strany matky téměř od narození dítěte bráněno ve styku s ním. Nikdy dříve se s podobným upozorněním či se žádostí o pomoc na orgán sociálně-právní ochrany dětí neobracel.

Dle záznamu z jednání OSPOD s matkou ze dne 31. 10. 2007 matka uvedla, že nezletilý se se svým otcem nestýká a nikdy ho neviděl. Dle jejích sdělení o něm otec nikdy neprojevoval zájem a popřela, že by otci styk se synem znemožňovala,

jak se uvádí v návrhu soudu. Rovněž předložila kopie dopisů, jimiž se snažila s otcem navázat komunikaci a dohodnout se na styku syna s ním, nabízela mu návštěvy a rovněž dohodu ohledně úhrady výživného. Téměř většina dopisů se matce vrátila jako nedoručená. Dále uvedla, že ohlášené návštěvy, kdy matka i s nezletilým na něj čekala v Brně na určené adrese, otec nikdy nedodržel; o tom předložila notářsky ověřené svědecké výpovědi. Z jejího vyjádření vyplývá, že se otec se synem viděl pouze dvakrát, a to krátce po jeho narození a pak dne 26. 12. 2006. Uvedla, že z těchto důvodů nesouhlasí s návrhem otce na stanovení styku se synem, neboť jej syn nezná a ona sama o osobě otce také nic neví.

Ze záznamu z jednání s otcem ze dne 5. 11. 2007, který se dostavil na základě předvolání OSPOD, pak vyplývá následující. Otec uvedl, že se opakovaně pokoušel o navázání kontaktu s matkou, aby se dohodli na jeho styku se synem, vždy s ním komunikovala pouze babička nezletilého nebo matčini bratři. Potvrdil, že nezl. viděl pouze dvakrát. Uvedený problém údajně konzultoval s psychologem, k němuž docházel na terapii, ten mu doporučil, aby záležitosti ohledně styku nezletilým zatím neřešil a počkal, až bude syn starší, bude docházet do MŠ apod. Otec souhlasil s tím, že aby se začal realizovat kontakt se synem, je třeba navázat nejprve komunikaci s matkou. Otcí byla za tím účelem nabídnuta pomoc nestátních organizací, např. Triáda v Brně, které by byly schopny s rodinou pracovat a nabídnout např. pomoc rodinného sociálního asistenta. Otec byl ze strany OSPOD informován, že matka bude zřejmě zásadně proti jeho návrhu a že se nevyklučuje v takovém případě vypracování znaleckého posudku z oboru psychologie.

Ve svém vyjádření soudu ze dne 6. 11. 2007 OSPOD soud o výše zmíněných jednáních s rodiči informoval a navrhl, že vzhledem k tomu, že oba rodiče shodně sdělují, že nezletilý svého otce nezná, avšak současně nelze odepřít styk otce s dítětem, považuje OSPOD za vhodné, aby byl styk otcí vymezen prozatím pouze v omezeném rozsahu, např. jednou za 14 dní, a to po dobu 2 až 3 hodin vždy za přítomnosti matky. Pokud se rodiče na rozsahu styku nedohodnou, navrhl OSPOD vypracování znaleckého posudku, který by zhodnotil vhodnost a četnost styků nezletilého s otcem.

Dne 18. 12. 2007 obdržel OSPOD písemně žádost otce o pomoc dle ust. § 9 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v níž OSPOD výslovně žádá o písemné vyrozumění o vyřízení jeho žádosti. V této žádosti dále uvádí, že pokud by bylo stanovisko matky k jeho žádosti ohledně dohody o styku se synem negativní, žádá o využití institutu napomenutí ve smyslu ust. § 43 zákona o rodině. Tuto žádost otce řešila sociální pracovnice tak, že následujícího dne telefonicky zkontaktovala oba rodiče nejprve matku, která se otázce styku dle předpokladu otce i OSPOD, vyjádřila negativně. Otce následně vyrozuměla o výsledku jednání s matkou. V záznamu o těchto hovorech ze dne 19. 12. 2007 je uvedeno, že otec s takovým vyřízením věci souhlasil. Následně se však na OSPOD opět telefonicky obrátil dne 10. 1. 2008 s dotazem, v jaké fázi je jeho žádost o pomoc při zajištění styku se synem a žádal, aby mu OSPOD písemně sdělil, jaké kroky bude ve věci činit. Otec opětovně poukazoval na to, že žádá, aby bylo ve věci zahájeno správní řízení. Sociální pracovnice k tomu uvedla, že podle jejího názoru by připadalo zahájení správního řízení v úvahu „spíše poté, co byl alespoň jakýsi styk zahájen a přestal fungovat, příp. ho jeden z rodičů nerespektuje, v tomto případě styk otce s nezletilým ani nezačal, nezletilému je 6 let, otce nezná, viděl ho pouze jedenkrát“. Takto se sociální pracovnice vyjádřila, z jakých důvodů ve věci nepokládá za opodstatněné uložit

napomenutí. Otcí dále nabídla možnost realizace styku se synem prostřednictvím FOD, kde by se za účasti pracovníků FOD mohl styk začít krátce realizovat, a to postupně, zpočátku po několika hodinách. V záznamu OSPOD se k tomu uvádí následující komentář „tuto možnost otec akceptoval, ovšem stále spíše trvá na zahájení správního řízení, poněvadž se domnívá, že s tím matka rovněž nebude souhlasit. Otec žádá v tomto smyslu písemnou odpověď.“ Téhož dne OSPOD kontaktoval matku, která předložila zprávu z psychologického vyšetření, z níž vyplývá, že psycholog kontakt s otcem, kterého syn vůbec nezná, z důvodu jeho hyperkinetické poruchy jednání a pozornosti nedoporučuje. Při soudním jednání dne 7. 2. 2008 všichni zúčastnění (matka, otec i kolizní opatrovník) souhlasili s vypracováním znaleckého posudku z oboru psychologie, aby se s ohledem na psychický stav dítěte určilo, jaká by byla vhodná forma styku dítěte s otcem a jeho seznámení s faktem, kdo je jeho otec a že se s ním setká.

Ve spise Om dále následuje pouze stížnost otce na postup sociální pracovnice ze dne 1. 2. 2008. Na jeho předchozí žádost o pomoc ve věci styku se synem již nebylo ze strany OSPOD nijak reagováno. Obdržel pouze vyrozumění o vyřízení stížnosti ze dne 25. 2. 2008 s tím, že sociální pracovnice ve věci nepochybila. V tomto smyslu vyznělo rovněž stanovisko Magistrátu města Brna. Dále je ve spise Om obsažena už jen korespondence ve věci s Magistrátem města Brna a Ministerstvem práce a sociálních věcí a usnesení soudu týkající se ustanovení znalce.

C - Právní hodnocení

Podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv, působí veřejný ochránce práv k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.

Po prošetření stížnosti Ing. P. M. proti postupu OSPOD ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezletilého Michaela Kovaříka předně musím konstatovat, že zcela nesouhlasím s argumentací OSPOD k bodu stížnosti týkající se žádosti otce ze dne 12. 12. 2007. Vysvětlení ke stížnosti ze strany ÚMČ Brno-sever, že činnost OSPOD nepodléhá správnímu řádu a že probíhá dle správního řádu pouze v určitých případech stanovených zákonem o rodině nebo zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, je přinejmenším zavádějící.

Samozřejmě podobně jako v jiných oblastech státní správy, je sociálně-právní ochrana dětí upravena speciálním právním předpisem, kterým je zde citovaný zákon o sociálně-právní ochraně dětí. To ovšem nemění nic na skutečnosti, že se na činnost OSPOD správní řád obecně vztahuje. Správní řád je právním předpisem univerzální povahy a logicky tak nemůže specifická ustanovení pro jednotlivá odvětví výkonu státní správy. Proto celá řada zákonů a mezi nimi i zákon o sociálně-právní ochraně dětí, obsahuje odchylky od obecných ustanovení správního řádu. Základní zásadou řízení v oblasti výkonu sociálně-právní ochrany dětí však zůstává, že se

postupuje podle správního řádu, pokud zákon nestanoví odchylky od obecných předpisů o správním řízení¹.

Paradoxní je pak to, že vedoucí OSVZ k svému výše uvedenému vysvětlení stěžovateli navíc jedním dechem uvedla, že se správní řád uplatní např. při rozhodování o napomenutí dle jím zmiňovaného ustanovení § 43 zákona o rodině. Při vyřizování jeho podnětu na uložení napomenutí se přitom spokojila s tím, že byl stěžovatel ze strany sociální pracovnice o postupu OSPOD vyrozuměn telefonicky, ačkoliv opakovaně výslovně žádal o písemné vyrozumění ve věci. Povinnost podat v takovém případě písemné vyrozumění přitom vyplývá právě ze správního řádu, konkrétně z jeho ustanovení § 42². Z něho vyplývá, že správní orgán je povinen přijímat podněty k zahájení řízení z moci úřední. I když se nejedná o podání ve smyslu ustanovení § 37 správního řádu, neboť neexistuje subjektivní právo na to, aby bylo v určité věci zahájeno řízení z moci úřední, v případě, že úřad neshledá důvody k zahájení správního řízení a v případě, že o to žadatel požádá, je povinen jej o tom ve lhůtě 30 dnů písemně uvědomit.

Ačkoliv zmíněné podání stěžovatele ze dne 12. 12. 2007 bylo označeno jako „Žádost rodiče o pomoc podle § 9 z. č. 359/1999 Sb.“, z obsahu tohoto podání vyplývá, že jím sledoval zprostředkování dohody s matkou o započetí styku se synem a v opačném případě uložení napomenutí pro neumožnění kontaktu. Podle obsahu se tedy jednalo o podnět k zahájení řízení o uložení napomenutí. Vzhledem k tomu, že zároveň žádal o písemné vyrozumění o postupu OSPOD ve věci (pozn.: písemné vyrozumění navíc následně dne 10. 1. 2008 telefonicky urgoval), na jeho podání měl OSPOD reagovat písemně a v tomto písemném vyrozumění náležitě zdůvodnit, z jakých důvodů nepokládá v daném případě za opodstatněné zahájit správní řízení o uložení napomenutí. Byť by se jednalo o obdobné vysvětlení, jaké poskytla sociální pracovnice stěžovateli telefonicky dne 19. 12. 2007, kdy uvedla, že zahájení řízení o uložení napomenutí nepokládá za opodstatněné s ohledem ke skutečnosti, že styk dítěte s otcem nebyl fakticky nikdy započat, chlapec tak neví, kdo je jeho otcem, resp. otec je pro něj cizí osobou, a nebylo prokázáno, že by tomu tak bylo z důvodu bránění ve styku dítěte s matkou. Ačkoliv otec tvrdí, že mu bylo ze strany matky bráněno ve styku se synem, věc nikdy neřešil např. žádostí o pomoc ze strany OSPOD či podáním návrhu na určení styku s dítětem. Matka naopak tvrdí, že otec o dítě před porodem ani po jeho narození nejevila zájem a rovněž, že otcí bezúspěšně nabízela styk s dítětem, k čemuž doložila i dřívější korespondenci adresovanou otcí. Vzhledem k tomuto rozporu v tvrzeních rodičů, nebylo možno potvrdit, že docházelo ze strany matky k bránění otcí v kontaktu s dítětem.

Nicméně pokládám za nepřipustné, že vyřizování žádosti otce ze dne 12. 12. 2007 prakticky skončilo tím, že OSPOD otce pouze vyrozuměl o tom, že matka odmítla umožnit otcem navržené termíny seznámení se s dítětem v prosinci 2007 z důvodu jeho nemoci a ve věci již dále s rodiči nijak nejedná a vyčkává pouze na

¹ Viz ust. § 60 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů: nestanoví-li tento zákon jinak, postupuje se podle správního řádu.

² Viz ust. § 42 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů: správní orgán je povinen přijímat podněty k zahájení řízení z moci úřední, nejedná se však o podání ve smyslu ustanovení § 37 citovaného zákona, neboť neexistuje subjektivní právo na to, aby bylo v určité věci zahájeno řízení z moci úřední. V případě, že úřad správní řízení zahájí, ukončí jej vydáním rozhodnutí. Jestliže neshledá důvody k zahájení správního řízení, uvědomí o tom žadatele v případě, že o to požádá současně s podáním podnětu, a to ve lhůtě 30 dnů zpravidla písemnou formou.

závěry znaleckého posudku a rozhodnutí soudu. Přestože má OSPOD k dispozici informace a psychologické zprávy, z nichž vyplývá, že by nešetrné seznámení dítěte s otcem mohlo mít s ohledem na hyperkinetickou poruchu dítěte, jeho úzkostné stavy apod. špatný vliv na jeho psychiku, neopodstatňuje to jeho nečinnost ve věci žádosti stěžovatele o pomoc při zajištění styku s dítětem³. OSPOD je povinen pokusit se navázat ve věci komunikaci s rodiči⁴ (např. formou společného projednání věci za účasti obou rodičů). S ohledem na okolnosti případu by bylo vhodné ve věci navázat spolupráci rovněž s odborníkem z řad psychologie a konzultovat s ním zejména seznámení otce s dítětem a několik prvních setkání. V neposlední řadě by se měl OSPOD s ohledem na již značnou délku řízení OSPOD zajímat o výsledky znaleckého posudku a o to, kdy bude stanoven termín soudního jednání ve věci.

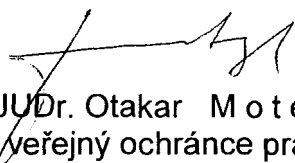
Ačkoliv jsem v postupu OSPOD shledal závažné pochybení spočívající v jeho nečinnosti, pokládám za nutné k celé věci dodat, že jsem přesvědčen, že by měl otec s ohledem k okolnostem věci, čímž mám na mysli fakt, že jej syn vůbec nezná, k otázce kontaktu s dítětem přistupovat s rozumem a brát ohled na psychiku dítěte. Je zřejmé, že navázání kontaktu s dítětem po 6 letech, kdy se vzájemně vůbec neznají, nebude snadné, mělo by být tedy postupné a nenásilné. Vhodná by byla spolupráce s psychologem. Oba rodiče by měli vzájemně dbát svých práv, zejména však dbát a šetřit práva a zájmy dítěte. Proto by se měli především snažit o dohodu ve věci a citlivý přístup k danému problému.

D - Závěr

S odkazem na shora uvedená skutková zjištění a právní hodnocení podle ustanovení § 18 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, konstatuji, že, orgán sociálně-právní ochrany dětí odboru sociálních věcí a zdravotnictví Úřadu městské části Brno-sever se při výkonu sociálně-právní ochrany nezl. M. K. dopustil výše popsaných pochybení (viz bod C).

Žádám proto OSPOD, aby ve věci začal s rodiči náležitě jednat a využívat veškerých svých oprávnění a povinností vyplývajících ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Tato zpráva bude po předložení vyjádření vedoucí OSPOD o opatřeních k nápravě přijatých v souvislosti s tímto případem podkladem pro zpracování závěrečného stanoviska veřejného ochránce práv ve věci.

JUDr. Otakar Motejl
veřejný ochránce práv

³ Srov. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv Rodina a dítě, kap. IV., bod 5, str. 27 a násl..

⁴ Ust. § 10 odst. 1 písm. b) a c) a ust. § 11 odst. a) a b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů; ust. § 53 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.